

FCR YAYIN LTD.
Genel Yayın No | General Publication Number: 1796
FCR Sertifika no | Certificate Number: 46550
ISNI: 0000 0004 4657 1968
ROR ID: ror.org/00zznvq98

Alt Yayın | Imprint: Fecr
Yayın No | Publication Number: 1066

Kitap Adı : Katılım Endeksi Şirketlerinde Gayrimeşru Gelirlerin Arındırılması
Book Title : Purification of Unlawful Earnings in Participation Index Companies
ISBN : 978-625-8724-21-9
DOI : doi.org/10.70458/fcr.9786258724219

Yazar | Author: Muhammed Çıtak | orcid.org/0000-0002-0486-686X
Kurum | Institution: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi
ROR ID: ror.org/00xvwpq40
Editör | Editor: Adnan Akalın | orcid.org/0000-0002-6229-0520

Yayın Türü: Kitap | Publication Type: Book – Monograph
Yayın Dili: Türkçe | Language: Turkish
Ebat | Dimensions: 13,3x21 cm
Baskı Sayısı | Edition: 1
Sayfa Sayısı | Pages: 210 (xiv+196)

Yayın Tarihi | Publication Date: Aralık | December 2025
Yayın Yeri | Place of Publication: Ankara, Türkiye
Mizanpaj ve Kapak | Layout and Cover Design: FCR
Baskı ve Cilt | Printing and Binding: NY MATBAACILIK (Sertifika no: 50732)

Konu Kategorisi | Subject Categories

BIC: KCM - İslam bankacılığı ve finansı | Islamic banking & finance
BISAC: BUS050040 - İslami Finans | Business & Economics / Finance / Islamic Finance
THEMA: KCM - İslami bankacılık ve finans | Islamic banking and finance
LC Classification: HG3368.I82 - İslam finans sistemi | Islamic finance system
DEWEY: 332.1 - İslam finansı | Islamic finance
WoS Category: İşletme, Finans | Business, Finance
WoS Citation Topics Meso: 6.1 - Finansal Sistemler ve Kurumsal Yapılar | Financial Systems and Institutional Structures
WoS Citation Topics Micro: 6.1.12 - İslami Finans ve Etik Yatırım | Islamic Finance and Ethical Investing
Scopus Subject Areas: 1400 - İşletme, Yönetim ve Muhasebe | Business, Management and Accounting

Atf Bilgisi | Cite as: Çıtak, Muhammed. *Katılım Endeksi Şirketlerinde Gayrimeşru Gelirlerin Arındırılması*. Ankara: FCR Yayın Ltd.-Fecr, 2025.

© All rights reserved | FCR YAYIN LTD.

Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 06050
Altındağ-Ankara/TÜRKİYE • Tel: +90 (312) 310 08 60
www.fcr.com.tr • fcr@fcr.com.tr

**KATILIM ENDEKSİ ŞİRKETLERİNDE
GAYRİMEŞRU GELİRLERİN
ARINDIRILMASI**

Dr. Muhammed ÇITAK

Editör
Dr. Öğr. Üyesi Adnan AKALIN

Ankara 2025

Yazar Hakkında | About the Author

Dr. Muhammed ıtak, 1991 yılında Fransa'nın Lyon şehrinde doğmuştur. İlk, orta ve lise öğrenimini Lyon'da tamamlamıştır. 2019 yılında Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi'nden mezun olmuştur. 2022 yılında İstanbul Üniversitesi İslam Hukuku Bilim Dalı'nda yüksek lisans eğitimini tamamlamıştır. Aynı yıl İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi İslam Ekonomisi ve Finansı Anabilim Dalı'nda başladığı doktora eğitimini 2025 yılında başarıyla tamamlamıştır. Bunun yanında, 2021 yılında Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi açık öğretim programına kaydolmuş ve 2025 yılında ikinci lisans eğitimini bitirmiştir. Akademik kariyerine Nisan 2021'de İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi İslam İktisadı ve Hukuku Anabilim Dalı'nda Araştırma Görevlisi olarak başlayan Dr. ıtak, halen aynı üniversitede akademik çalışmalarına devam etmektedir. Fransızca ve Arapçayı ileri düzeyde bilen Dr. Muhammed ıtak, evli ve üç çocuk babasıdır.

Dr. Muhammed ıtak was born in 1991 in Lyon, France. He completed his primary, secondary, and high school education in Lyon. In 2019, he graduated from the Faculty of Islamic Studies at Fatih Sultan Mehmet Vakıf University. He earned his master's degree in 2022 from Istanbul University, Department of Islamic Law. He began his doctoral studies at Istanbul Sabahattin Zaim University, Department of Islamic Economics and Finance in the same year. He successfully completed his PhD in 2025. In addition, he enrolled in the Open Education Program of the Faculty of Economics at Anadolu University in 2021 and completed his second undergraduate degree in 2025. Dr. ıtak began his academic career in April 2021 as a Research Assistant at Istanbul Sabahattin Zaim University, Department of Islamic Economics and Law, where he continues his academic work. Dr. Muhammed ıtak is fluent in French and Arabic. He is married and the father of three children.

Kitap Hakkında

Katılım Endeksi Şirketlerinde Gayrimeşru Gelirlerin Arındırılması

Bu çalışma, İslam iktisadının temel ilkelerinden başlayarak, günümüz sermaye piyasalarında karşılaşılan en önemli meselelerden birine, Katılım Endeksi şirketlerinde gayrimeşru gelirlerin tespiti ve arındırılması sorununa ışık tutuyor. Çalışmanın ilk kısmında, İslam iktisadının gayeleri, meşru kazanç kaynakları ve Borsa - Katılım Endeksi ilişkisinin dayandığı zemin ele alınıyor. Ardından katılım finans ilkeleri bilgi formları (KAFİF) aracılığıyla şirketlerin gelir yapısı mercek altına alınıyor; gayrimeşru gelirlerin nasıl tespit edilebileceği ve oranlarının hangi yöntemlerle belirlenebileceği ayrıntılı şekilde açıklanıyor. Devamında arındırma kavramına değiniliyor. Arındırmanın ne olduğu, kim tarafından hesaplanıp sarf edilmesi gerektiği, elde edilen gayrimeşru tutarların hangi alanlara aktarılması gerektiği ve farklı yöntemlerin neler olduğu, okuyucuya anlaşılır ve sistemli bir biçimde sunuluyor. Teoriden pratiğe geçilen kısımda ise Türkiye’de uygulanan yöntem temel alınarak örnek hesaplamalar yapılıyor. Bir yatırımcının karşı karşıya kaldığı gayrimeşru gelir nasıl bulunur, hangi formüllerle arındırma hesaplanır, tüm bu sorulara somut yanıtlar veriliyor. Ayrıca mevcut yöntemin güçlü ve zayıf yönleri tartışılarak alternatif yaklaşımlar öneriliyor. Kitabın son bölümünde ise asıl konuya değiniliyor: Parçalı ve yatırımcıya yüklenen mevcut sistemin sorunlarını ele alıyor ve bunlara çözüm olarak merkezi hesaplama sistemi fikrini ortaya koyuyor. Bu öneri, yalnızca bireysel sorumlulukları hafifletmekle kalmıyor, aynı zamanda sürecin şeffaf, denetlenebilir ve dijital ortama uyarlanabilir bir yapıya kavuşturulmasını hedefliyor. Kısacası bu eser hem İslam iktisadının klasik temellerini hem de çağdaş finans piyasalarında karşılaşılan pratik sorunları buluşturarak, okura hem teorik bir arka plan hem de uygulanabilir bir çözüm sunuyor.

Anahtar Kelimeler: İslam İktisadı; Borsa İstanbul; Katılım Endeksi; Gayrimeşru Gelir; Arındırma; Helal Yatırım.

About The Book

Purification of Unlawful Earnings in Participation Index Companies

This book sheds light on one of the most significant issues faced in today's capital markets - the identification and purification of unlawful earnings in Participation Index companies - beginning from the foundational principles of Islamic economics. In the opening chapters, it explores the objectives of Islamic economics, the sources of lawful income, and the conceptual foundations of the relationship between the stock exchange and the Participation Index. Subsequently, the income structures of companies are examined through Participation Finance Information Forms (KAFIF), with detailed explanations of how unlawful earnings can be identified and how their ratios can be determined through various methodologies. The book then brings the concept of purification to the forefront. It clearly and systematically presents what purification means, who is responsible for calculating and allocating the purified amounts, to which areas such funds should be directed, and the different methods applied in practice. Transitioning from theory to practice, the study provides sample calculations based on methods currently used in Türkiye. It offers concrete answers to practical questions such as how an investor can detect the unlawful portion of income and how purification should be computed through relevant formulas. Moreover, the strengths and weaknesses of the existing method are discussed, and alternative approaches are proposed. In its final part, the book presents the broader picture by addressing the systemic problems of the current fragmented and investor – dependent structure, introducing the idea of a Centralized Calculation System as a solution. This proposal not only reduces individual responsibility but also aims to make the purification process transparent, auditable, and adaptable to digital platforms. In short, this work bridges the classical foundations of Islamic economics with the practical challenges of modern financial markets, offering readers both a solid theoretical framework and a practical roadmap toward ethical financial purification.

Keywords: Islamic Economics; Istanbul Stock Exchange; Participation Index; Unlawful Earnings; Purification; Halal Investment.

ÖN SÖZ

Bu çalışma, kişisel tecrübelerimin ve akademik merakımın birleşiminden doğmuştur. Yaklaşık üç yıldır Borsa İstanbul'da (BİST) yalnızca Katılım Endeksi şirketlerine yatırım yapan bir yatırımcı olarak, bu süreçte karşılaştığım deneyimler beni bu konuya yönlendirmiştir. Üç yıllık borsa serüvenim boyunca, özellikle katılım finansı ilkelerine uygun yatırım yapma çabalarımnda çeşitli zorluklarla karşılaştım.

Arındırma süreçlerindeki belirsizlikler, finansal tabloların karmaşıklığı ve bu konuda pratik bir rehberin eksikliği, beni hem kendi yatırım yolculuğumda hem de çevremdeki diğer yatırımcıların benzer sorunlarla mücadele ettiğini gözlemlediğimde derinden etkiledi. Çevremden ve sosyal ağlardan edindiğim izlenimlere göre, arındırma konusu halen birçok yatırımcı için netlikten uzak, uygulamada ise karmaşık bir mesele olarak kalmaktadır. Bu gözlemler neticesinde, söz konusu sorunlara yönelik somut ve uygulanabilir çözüm önerilerinin sınırlı kalması beni bu çalışmaya yöneltmiştir.

Akademik alanda sıkça dile getirilen bu ihtiyaç, gerçek hayatta karşılaşılan problemlerle birleştiğinde hem kuramsal hem de pratik düzeyde katkı sunma arzumu daha da pekiştirmiştir. Amacım, Katılım Endeksi şirketlerinin finansal tablolarındaki gayrimeşru gelirlerin tespiti ve arındırılması süreçlerini daha şeffaf, erişilebilir ve etkin hale getirecek bir çözüm önerisi sunarak, teorik bir katkı sağlamanın ötesinde, yatırımcılar için pratik bir rehber oluşturmaktır. Bu bağlamda, İslam iktisadının ilkeleri doğrultusunda hem bireysel hem de toplumsal faydayı gözeterek bir yaklaşım benimsemeye özen gösterdim. Dolayısıyla bu çalışma bir akademik çaba olmanın ötesinde, kişisel bir yolculuğun

ürünü olarak katılım finansı alanında fark yaratmayı ve gelecekteki çalışmalara ilham vermeyi ümit etmektedir.

Elinizdeki bu çalışma, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İslam Ekonomisi ve Finansı Anabilim Dalı'nda hazırlanmış olan "İslam İktisadı Perspektifinden Katılım Endeksi Şirketlerinde Arındırma Uygulamaları ve Merkezi Hesaplama Sistemi Önerisi" başlıklı doktora tezine dayanmaktadır. Bu eser, doktora tezinin temel yaklaşım ve tespitlerini esas almakla birlikte, metodolojik ayrıntılardan arındırılmış, daha çok okuyucuya ulaştırılmayı hedefleyen bir içerikle şekillendirilmiştir. Bu vesileyle, doktora sürecim boyunca ilmî rehberliği, katkıları ve desteği için danışman hocam Doç. Dr. Zeyneb Hafsa ORHAN'a şükranlarımı arz ederim. Her daim duası ve desteğiyle yanımda olan aneme ve babama, sabır ve anlayışlarıyla bu süreci benimle birlikte taşıyan eşime ve çocuklarıma; ayrıca ilim yolculuğumda emeği bulunan tüm hocalarıma teşekkür ederim.

Gayret bizden, takdir ve tevfik Yüce Allah'tandır.

Dr. Muhammed ÇITAK

Aralık-2025

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	vii
TABLolar LİSTESİ	xiii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

İSLAM İKTİSADININ TEMEL İLKELERİ VE TİCARİ FAALİYETLERİN MEŞRUIYETİ

1.1. İslam İktisadının Temel İlkeleri ve Gayeleri	7
1.1.1. İslam İktisadının Temel İlkeleri	7
1.1.2. İslam İktisadının Temel Gayeleri	12
1.2. İslam İktisadında Ekonomik Faaliyetlerin Temelleri	14
1.2.1. İslam İktisadında Serbest Ekonomi Esası	15
1.2.2. İslam İktisadında Ekonomik Kazancın Meşru Temelleri	19
1.2.3. İslam İktisadında Ekonomik Kazancın Meşruiyet Kaynakları ve İctihadın Rolü	27
1.3. Borsada ve Katılım (İslami) Endeks	30
1.3.1. Borsa Kavramı	30
1.3.2. Borsanın Tarihi	31
1.3.3. İslam İktisadı Açısından Borsanın Hükmü	33
1.3.3.1. Borsayı Mutlak Olarak Caiz Görmeyenler	33
1.3.3.2. Borsayı Şirketlerin Faaliyet Alanlarına Göre Değerlendirenler	35
1.3.4. İslami Endeks ve Tarihsel Gelişimi	39
1.3.5. Katılım Endeksi'ne Dahil Olma Kriterleri	42
1.3.5.1. Şirket Faaliyetlerinin İslami Finans İlkelerine Uygunluğu	42
1.3.5.2. Şirketlerin Finansal Yapılarının İslami Finans İlkelerine Uygunluğu	43

İKİNCİ BÖLÜM

KATILIM ENDEKSİ ŞİRKETLERİNDE GAYRİMEŞRU GELİR TESPİTİ	45
2.1. Katılım Finans İlkeleri Bilgi Formu (KAFİF)	46
2.2. Katılım Endeksi Şirketlerinin Gayrimeşru Gelir Tespiti	61
2.3. Katılım Endeksi Şirketlerinin Gayrimeşru Gelir Oran Tespiti	73
2.4. Katılım Endeksi Şirketlerinin Gayrimeşru Gelirlerinin İslam İktisadı Açısından Değerlendirilmesi	74

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KATILIM ENDEKSİ ŞİRKETLERİNDE GAYRİMEŞRU GELİRLERİN ARINDIRILMASI: TEORİK ÇERÇEVE	77
3.1. Arındırmanın Genel Çerçevesi	77
3.2. İslam İktisadında Arındırma Yükümlülüğü	79
3.2.1. Uluslararası ve Yerel Perspektifler Işığında Arındırma Yükümlülüğü	80
3.2.2. Arındırma Sorumluluğu: Bireysel Yükümlülük ve Kurumsal Sınırlılıklar	81
3.2.3. Yatırımcıya Ait Arındırma Yükümlülüğünün Fıkhî Temelleri	83
3.3. İslam İktisadında Arındırma Tutarının Sarf Alanları	86
3.3.1. Arındırma Tutarının Kişisel ve Ailevi Harcamada Kullanımı	87
3.3.2. Arındırma Tutarının İtlafi	88
3.3.3. Arındırma Tutarının İhtiyaç Sahiplerine veya Kamu Yararına Tahsisi	89
3.4. Arındırma Yöntemleri	92
3.4.1. Şirket Kârına (Temettüye) Dayalı Arındırma	93
3.4.2. Şirket Gelirine Dayalı Arındırma	96
3.4.2.1. Yıl Sonu Arındırma	96
3.4.2.2. Mutlak Arındırma	98

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KATILIM ENDEKSİ ŞİRKETLERİNDE GAYRİMEŞRU GELİRLERİN ARINDIRILMASI: UYGULAMALI ÖRNEKLER	99
4.1. İlk 6 Aylık Döneme Ait Arındırma Hesaplaması	99
4.2. Yıllık Verilere Dayalı Arındırma Hesaplaması	106
4.3. Türkiye’de Uygulanan Mutlak Arındırma Yönteminin Değerlendirilmesi ve Alternatif Bir Yaklaşım Önerisi	114
4.3.1. Mutlak Arındırma Yönteminin Uygulamadaki Zorlukları ve Belirsizlikleri	114
4.3.2. ERSU Şirketi Üzerinden Mutlak Arındırma Yönteminin Uygulamalı İncelemesi ve Yatırımcı Davranışlarıyla Uyumsuzluğu	116
4.3.3. Mutlak Arındırma Yönteminde Günlük Al-Sat İşlemleri ve Fıkhî Değerlendirmesi	122
4.3.4. Mutlak Arındırmaya Alternatif Bir Yaklaşım: Temettü ve Sermaye Kazancı Üzerinden Arındırma	127
4.4. Katılım Endeksi Şirketlerinde Kâr Dağıtımına Yönelik Bir Öneri	131
4.4.1. Önerilen Modelin Yapısı ve Amacı	131
4.4.2. Önerilen Modelin İslam İktisadı Açısından Uyumu	135
4.5. Genel Bir Değerlendirme	139

BEŞİNCİ BÖLÜM

KATILIM ENDEKSİ ŞİRKETLERİNDE GAYRİMEŞRU GELİRLERİN ARINDIRILMASI: MERKEZİ HESAPLAMA SİSTEMİ ÖNERİSİ	143
5.1. Mevcut Arındırma Sisteminin Eksiklikleri ve Sorunları	143
5.1.1. Mevcut Yapı ile İlgili Problemler	143
5.1.2. Yatırımcıların Finansal Okuryazarlık Eksikliği	146
5.1.3. Dönemsellik ve Kümülatif Yapı Sorunu	148
5.2. Arındırmaya Yönelik Merkezi Hesaplama Sistemi Önerisi	153
5.2.1. Merkezi Hesaplama Sisteminin Tasarımı	154
5.2.1.1. Aracı Kurum Entegrasyonu	154
5.2.1.2. Katılım Endeksi Odaklı Filtreleme	162
5.2.1.3. Otomatik Arındırma Hesaplaması	163

5.2.1.4. Bildirim Sistemi	166
5.2.1.5. Pratik Bağış Süreci	168
5.2.2. Merkezi Hesaplama Sisteminin Teknolojik Altyapısı	168
5.2.3. Merkezi Hesaplama Sisteminin Uygulamasında Karşılaşılabilir Zorluklar ve Çözüm Önerileri	169
5.2.3.1. Resmi Regülasyona İhtiyaç	170
5.2.3.2. Teknik Altyapı ve Buna Bağlı Maddi Yük	171
5.2.3.3. Veri Güvenlięi ve Gizlilik	172
5.3. İslam İktisadı Açısından Merkezi Hesaplama Sisteminin Katkıları	173
SONUÇ VE ÖNERİLER	177
KAYNAKÇA	183
DİZİN	201

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.1: Fetva Heyetlerin Haram Sınır Mukayesesi	38
Tablo 2.1: Katılım Endeks Kriterlerine Uygun KAFİF.....	47
Tablo 2.2: Katılım Endeks Kriterlerine Uygun Olmayan KAFİF	49
Tablo 2.3: Katılım Endeks Kriterlerine Uygun Olan ve Arındırma Gerekltirmeyen KAFİF	51
Tablo 2.4: Katılım Endeksinde Yer Alması İmkansız Olan Şirketin KAFİF'i	54
Tablo 2.5: KAFİF'in Eski Usulü	56
Tablo 2.6: KAFİF'in Yeni Usulü.....	57
Tablo 2.7: İlk Altı Aylık KAFİF.....	59
Tablo 2.8: Yıl Sonu KAFİF	59
Tablo 2.9: Örnek KAFİF Üzerinden Gayrimeşru Gelir Tespiti.....	62
Tablo 2.10: Rehber Madde 3.2 Kapsamında %5 Sınırı Dahilindeki Uygun Olmayan Gelirler (4B Kalemi).....	64
Tablo 2.11: İlgili Finansal Tablo Kalemleri (4C Kalemi).....	65
Tablo 2.12: Şirketin Esas Faaliyetlerden Diğer Gelirleri.....	67
Tablo 2.13: Şirketin Finansman Gelirleri	67
Tablo 2.14: Şirketin Yatırım Faaliyetlerinden Gelirleri.....	67
Tablo 2.15: Katılım Finans İlkelerine Uygun Olduğu Varsayılan Gelirler (4D Kalemi)	69
Tablo 2.16: Şirketin Toplam Gelirleri (4E Kalemi)	73
Tablo 3.1: Endekslerin Arındırma Yükümlülüđu Konusundaki Yaklaşımları.....	80
Tablo 3.2: Endekslerin Arındırma Yöntemleri	93
Tablo 4.1: Örnek Yıllık KAFİF Üzerinden Arındırma Hesaplaması...108	
Tablo 5.1: Otomatik Arındırma Sayfasının Basit Görünümü	157
Tablo 5.2: Otomatik Arındırma Sayfasının Detaylı Görünümü.....	159